

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmanssällskapets medlemsblad

N:o 3-4 Anno 2013

Medlemsavgiften 2014!

Christian Wingmark. Handkolorerad litografi (efter Chiewitz) i den danska utgåvan av "Fredmans Epistlar", förl. George H Jøger, Köpenhamn 1844.

Ordförandeord **2**, Februariföreläsning 2014 **3**, Gun Widmark till minne **4**, Namnsdagsvisa till Clara Westman **6**, Thord Lindé cd **10**, En bok om Fredmans tid **13**, Dryckesprovning **16**, Så mötte jag Bellman **20**.

BÄSTA MEDLEMMAR!

I detta år 2013 års sista nummer önskar vi er välkomna till ett Nytt År i sällskap med Carl Michael Bellman. Under det år som gått har vi fått mötas i Börshuset i februari, då vår sekreterare Jennie Nell föreläste om Bellman och Gustav den III med sångillustrationer av Carl Håkan Essmar, vid årsmötet i april på Bonniers Nedre Manilla, där vi fick en lysande presentation av porträttsamlingen av förlagsredaktören Johan Rosell, och i oktober vid en avsmakning av Bellmanska drycker i hans egen bostad i Urvädersgränd (mer därom på sidan 16).

Bellmansåret 2014 inleds söndagen den 9 februari, traditionsenligt och tack vare Svenska Akademiens generositet, i den anrika Börssalen i Gamla stan. (Se inbjudan på nästa sida).

Vi är stolta och glada över att kunna bifoga en liten nyårsgåva, ett särtryck av den finlandssvenske språkforskaren och Bellmanskännaren professor Lars Huldéns blixtrande analys av Fredmans epistel 72, *Glimmande Nymf*.

Bläddra gärna i den medföljande medlemsmatrikeln och fundera över om du har någon vän eller bekant som du tycker fattas där. Medlemsavgiften är förutsättning för vår verksamhet, medlemmarnas stöd och intresse vår livlina.

God fortsättning på det nya året!

Anita Ankarcrona
Ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande
Anita Ankarcrona
anita@ankarcrona.com

Vice ordförande
Henrik Mickos
henrik.mickos@telia.com

Sekreterare, webbredaktör
Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Arkivarie
Cecilia Wijnblad
cecilia.wijnblad@comhem.se

Skattmästare
Conny Roth
connyroth@telia.com

Klubbmästare
Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?
Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Bengt Jonshult
hwadbehagas@comhem.se

Webbmaster
Carl Håkan Essmar
ch@essmar.se

Övriga ledamöter
Christian Bratt
c.bratt@telia.com

Carina Burman
Carina.Burman@littvet.uu.se

Stefan Ekman
stefan.ekman@his.se

Peter Lind
peter@peterlind.se

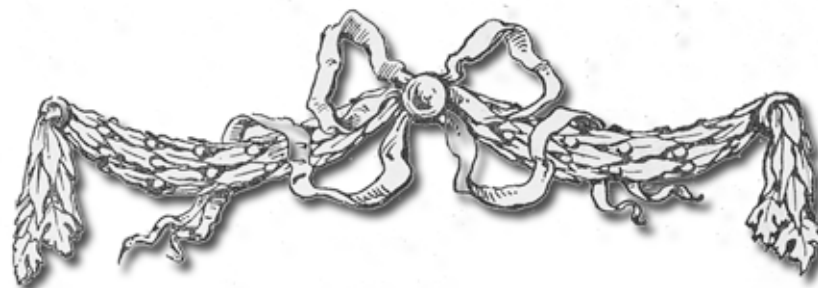
Olof Holm
olof.holm@huddinge.se

Hans Nilsson
whiskyhasse@gmail.com

Postadress:
Bellmanssällskapet
c/o Conny Roth
Konvaljstigen 10
178 38 Ekerö

E-post: sallskapet@bellman.org

Hemsida: www.bellman.org
Sällskapets pg: 45 19 50-0

alla Bellmans vänner

till vår traditionella Bellmanföreläsning till Olof Byströms minne.

Fil. lic. Peter Lind talar över ämnet

VARFÖR BRY SIG OM BACCHI ORDEN?

Nya och gamla perspektiv på ett förbisett Bellmansverk

Söndagen den 9 februari 2014 kl. 15
Börshuset, Stora Börssalen

**Som vanligt är det fri entré,
som vanligt är det ingång från Källargränd från kl. 14.30.**

**Och som vanligt inbjuds även släkt och vänner
till medlemmar i Sällskapet.**

Gun Widmark – en vitter dam ur tiden

Gun Widmark 1920– 2013

För alla som på något sätt fördjupat sig i Bellmans språk och stil är Gun Widmark ett välkänt namn. Som hennes finlandssvenska kollega Lars Huldén skriver var hon ”väl förtrogen med nordistikens hela fält och gav sig också in på Bellmansforskningens kuperade terräng”. Hon har skrivit en rad uppsatser om både generella drag och enskilda i Bellmans diktning, och ett av hennes viktiga bidrag till Bellmanstolkningen är att betrakta poeten på hans plats inte i vår samtid utan i hans.

Men Gun Widmark, professor emerita (den böjningsform hon själv föredrog) i svenska språket vid Uppsala universitet, ägnade sig inte bara åt det förflutna. När hon gick bort i oktober, 93 år gammal, var hon i full färd med att formulera en protest mot hotet mot dialektarkiven i Umeå och Göteborg.

Gun Widmark hade renässansmänniskans överblick inom sitt område svenska och nordiska språk. Arbetade gjorde hon hela livet, och allt var hon på. Hon var, som hon själv uttryckte det, ”bekännande nordist” (i yngre år bl. a. svensk lektor på Island), och sin doktorsavhandling från 1959 om det nordiska u-omljudet kompletterade hon en med en diger andra del lagom till sin 90-årsdag. Däremellan har hon skrivit om tolkningen av Rökstenen, om framväxten av rikssvenskan, om namn, ortnamn och dialekter, om tilltalsskick, om Gyllenborgs ”Svenska sprätthöken”, om

lexikografi, om uttal, om gårdagens likaväl som dagens språkfrågor och om språkvård (hon var Svenska språknämndens ordförande under nästan ett decennium), om sociolingvistik och könsroller i språket – hon var en av pionjärerna för genuslingvistik i Sverige.

I motsats till de flesta av dagens språkvetare rörde hon sig ledigt i gränsområdet mellan språk och skönlitteratur. Om hennes uppsats om FE 82, *Vila vid denna källa – en Fredmans pastoralt* (i Nordisk Tidskrift 1969) skriver Lars Huldén: ”En föredömlig studie, som har varit av betydelse för senare forskning. Episteln granskas nästan ord för ord, ofta i polemik mot tidigare mer svävande uppfattningar. Hon visar övertygande att parklandskapet i epistelns tredje strof (’Himmel! hvad denna Runden/ Af friska Löfträn sammanbunden’) inte ska sökas i Stockholm eller dess omgivningar, lika lite som måltidsscenen i femte strofen (’Nymphen, se hvar hon klifver’) kan knytas till någon bestämd taffel i Stockholm, utan att förebilderna är litterära.”

Hennes uppsats *Fredmans epistlar – en sorg i rosenrött* (1980) visar hur starkt vår Bellmansbild är påverkad av romantikens syn på skalden. Självt för hon epistlarna tillbaka till deras ursprungsmiljö och den tidsanda som då rådde, och då bortdunstar åtskilligt av vemodsdraget över pannan. Epistlarnas personer och deras uppträdande är skapade att skrattas åt och med – inte hjärtlöst, men heller inte sentimentalt. 1700-talets publik fann inte försupna, sjuka och elända gripande, är hennes tes, och det gör, som hon skriver, fenomenet Bellman begripligare. Men hon tillägger att 1800-talsbilden tillför så mycket att vi i vår tid får vår upplevelse berikad – en upplevelse som Bellman själv går till mötes genom att ge sina gestalter så mycket dramatiskt liv att de blir verkliga för oss.

Gun Widmark skrev inte bara kunnigt, kringsynt och tankeväckande, hon skrev också klart och stilsäkert. Att Svenska Akademien medan tid var aldrig valde in henne kan man förundras över. I henne hade den fått en ledamot lika hemma i hela den svenska språk- och stilhistorien som i dagens svenska, en person som fick ur händerna vad hon gripit sig an med – och kvinna dessutom.

Vi som kände henne – och vi är många runt om i Norden – saknar djupt en inspirerande och därtill omtänksam vän och förebild.

Catharina Grünbaum

Namnsdagsvisan till Clara – ett fragment?

av Klaus-Rüdiger Utschick

Carl Michael Bellmans namnsdagsvisa till Clara Westman hittar vi i *Dikter till enskilda V*, nr. 32, StU XII. Kommentardelen ger oss närmare upplysningar: ”Makarna Westmans äldsta dotter Clara hyllas här på sin födelsedag eller kanske namnsdag (den 12 aug.), som firas på familjens lantställe vid Sabbatsberg. Den för oss okända Herr Malén med sin fiol avbildas jämte en drickande person på en tillhörande akvarell, utförd av Pehr Hilleström eller hans dotter Charlotta Ulrica. Överskriften står på den akvarellerade vignetten.”

Med violen vid vår kanna
Prisas Mamselle Clara ren,
Och med stråken Herr Malén
Syns på noten stanna.
Vi med rolig anlets-färg
Oss till dans nu para,
På Sabathsberg ://:
Hälsa Mamsell *Clara*.

Må hon säll och lycklig vara
Till en frögd för Far och Mor
Liten heter en gång stor
Mer eij lilla Clara,
Medlertid i . . .

Med dessa tre prickar sinar texten. Och i kommentardelen läser vi: ”Andra strofen defekt i ms [manuskriptet]; av de sista fyra raderna är följande läsligt: ‘Medlertid i osku – – – bär och blommor – – – sen skall hon – – – bädda åt sin – – – ’.”

Nu var jag naturligtvis frestad att hitta de få felande bitarna och därmed återställa visan till lilla Clara. Något som brukar vara nästan omöjligt när det handlar om prosa kan vara möjligt när det gäller en dikt: vi har ju rim och meter att gå efter. Visan sjungs till samma melodi som Fredmans sång nr 37 (publicerad här intill). Och rätt som det var tedde det sig förbluffande enkelt:

Medlertid i oskuld *sku*
Bär och blommor *plocka*.
Sen skall hon *ju* ://:
Bädda åt sin *docka*.

Strax efter min upptäckt en vacker augustidag år 2003 – kanske just på Claras namnsdag – ringde jag upp Bellmansexperten Gunnar Hillbom och rapporterade den glada nyheten. Gunnar skrev upp texten under samtalet, sedan sjöng han strofen och sa: ”Ja, så kan det ha låtit.” Innan vi slutade samtalet uppmanade han mig: ”Skriv en notis om detta, Klaus!”

Lilla Clara Westman lyssnar tillsammans med sin mor Elisabeth till en födelsedagsvisa framförd av vännen i huset Carl Michael Bellman. Här är det hennes far, den välbeställda bryggaren Abraham Westman, som är föremål för hyllningen. Paret Westman var känt för sin gästfrihet, både i vinterbostaden nära Adolf Fredriks kyrka och på sommarstället på höjden vid Sabbatsberg.

Akvarell av Charlotta Ulrica Hilleström i Elisabeth Westmans visbok.

”Liten heter en gång stor”, heter det i namnsdagsversen. Clara Westman (1790–1834) skulle så småningom bli farmor till upptäcktsresanden Sven Hedin. Som yngre var hon en firad skönhet, skonad av de på den tiden så fruktade kopporna som vanställde så många unga ansikten. Att hon redan som ettåring koppypades vet vi av en Bellmansvers med en välkomsthälsning vid hemvändandet från läkaren. (*Dikter till enskilda IV*, nr 38, StU XI.)

NYTT I TRYCK OCH PÅ SKIVA

Thord Lindés första cd firad med fest

Så kom den då, Thord Lindés första egna utgåva av Bellmantolkningar. I sanning något som bör firas ordentligt! En mörk höstkväll kallade han därför till släpp-fest för att celebrera utgåvan av sin *Venus jag följer – med Bacchus jag flyr*.

Lindé är en av dem som de senaste 25 åren gjort allra mest för att popularisera och sprida kunskap om Bellman, både som karismatisk sångare och som engagerad entusiast bakom den omfattande och välbesökta webbsidan **Bellman.net**.

Ett femtiotal personer hade letat sig upp längs den marschallpydda backen till Bellevue och Paschens Malmgård i Stockholm där Thord och hustru Maria tog emot med bubbel, prasslande praliner och massor av musik. Dagen till ära premiär-visades också en nyinspelad video där Thord tolkade *Glimmande nymf*. Videon kan beskådas i hans YouTube-kanal via länk: <http://youtu.be/3kIW6M3bhMI> liksom på hemsidan www.thord.com, där man också kan köpa cd:n.

Innan Thord Lindé framförde några av sina tolkningar höll Herman Lindqvist, som bidragit med en intressant och läsvärd kommentar om den levande Bellman i cd-häftet, ett kort välkomstanförande. Talade gjorde också konstnärinnan Louise Tillberg som upplåtit sitt ”mest privata” konstverk *Venus jag följer* för utsmyckning både av Thords cd-konvolut och som scenisk dekoration bakom musikerna på Bellevue.

Thord och hans musiker framförde ett antal sånger från cd:n. På sitt eget speciella, utagerande sätt till sin gitarr värmdde han mer öl och bröd, skruvade på fiolen, lät oss uppleva Gamla stans gränder och fick oss att stämma upp i en gubben Noaks allsång. Allt till vår förtjusning.

Tack Thord för en synnerligen trivsamt stund på Bellevue!

Hasse Nilsson och Jennie Nell

Thord Lindé med musiker firar Bellman-cd:n i 1700-talsmiljö. I bakgrunden Louise Tillbergs målning 'Venus jag följer'. Foto: Maria Lindé.

Kamp mellan Venus och Bacchus

Thord Lindé tolkar Bellman på en ny cd, *Venus jag följer – med Bacchus jag flyr*. Recensenten förvånas över att detta är hans första egna skiva med Bellmantolkningar – det rör sig ändå om en erfaren Bellmankännare och dito sångare. Lindé sjunger i sitt eget arrangemang och ackompanjerad av en utmärkt ensemble av åtta musiker stråk- och blåsmusiker ur bl.a. Radiosymfonikerna och Hovkapellet.

Skivan är ambitiöst förpackad: Louise Tillbergs oljemålning av ett slumrande kärlekspår i orange clairoboscyr pryder det medföljande häftet. Artisterna presenteras utförligt, Herman Lindqvist ger en skiss av Bellman och tiden och, mest

värdefullt av allt, Thord Lindé ger introduktioner som initierat och idérikt visa för visa förbereder oss för musiken och texten.

Thord Lindé ikläder sig rollen av Fredman, vilket numera är rätt vanligt bland artister, och samtidigt naturligt. Han glömmer inte att det inte är Bellman själv som rumlar med nymfen och gråter vid flaskan. Det är alltså Fredman vi möter i FE 27, *Gubben är gammal, urverket dras*, framfört i ytterst långsamt tempo. De tre stroforna tar nästan fem minuter, vilket är 20-30 sekunder mer än hos några andra sångare. Gamlare gubbe har sällan setts. FE 48, *Solen glimmar blank och trind*, börjas långsamt, rytmiserat nästan non-legato i dialog med klarinett och flöjt. Under de nio strofer som sjungs hinner det sedan hända mycket, ett tidvis ganska bråkigt arrangemang tycks bygga upp mot extas, men det slutar stillsamt med Ulla och Movitz i paulun. I FE 34, *Ach hvad för en usel koja!* utbyter kaos när elden är lös, och den livliga gränden fångas komiskt härligt av Lindés arrangemang. Vi får även en behärskad, enkel och vacker version av FE 72, *Glimmande nymf*. Roligt är också att möta några sällan sjungna epistlar, t.ex. en explosiv FE 21, *Skyarna tjockna*, och en lugnare FE 24, *Kära syster, mig nu lyster*.

Thord Lindé har lagt ned både sin erfarenhet och sitt kunnande i denna utgåva, ej att förakta.

Olof Holm

Skivan kostar 149 kr. Du kan beställa den genom att betala in 173 kronor (inkl. frakt 24 kronor) på PG 172 44 15-3 och ange din adress.

Fredman i själva verket

Bo J. Ronnerstam

**Fredmans tid. Frihetstiden. Guld-
åldern för Stockholms urmakare.**

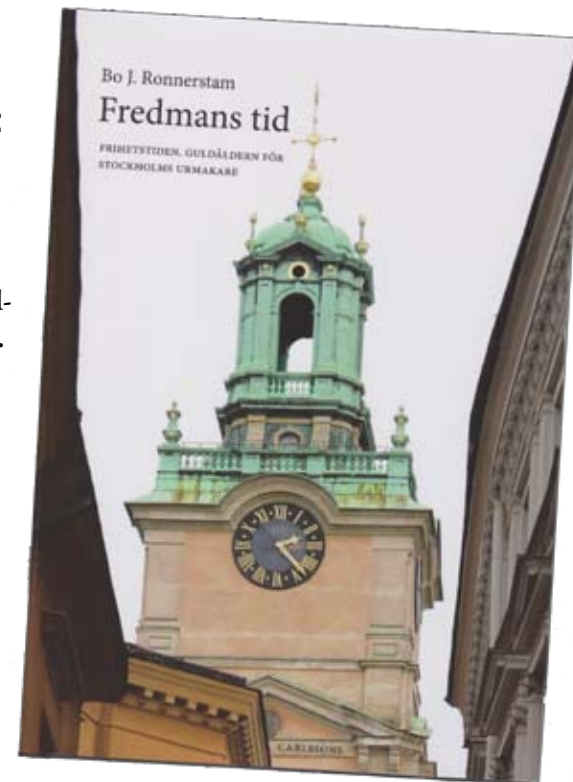
Carlssons, 2013

Alla har vi hört talas om urmakaren Johan (Jean) Fredrik Fredman (1713-1767) och hans sociala katastrof. Från de samhälleliga höjderna som hovurmakare – redan vid 23 års ålder antagen som mästare i Stockholms Urmakareämbete, dess ålderman 1741 och ansvarig bland mycket annat för tornuren i flera av Stockholms kyrkor – hamnade han som bekant till slut i

rännstenen, en utfattig och nedsupen stackare. Det var ju denna sorgliga ryktbarhet som Carl Michael tog fasta på när han lånade Fredmans namn för att betitla två av sina främsta verk. På så vis blev Fredman den mest berömde av alla svenska urmakare under frihetstiden, i sanning ett storartat exempel på ödets ironi.

Men han hade en lång rad mycket skickliga kolleger i huvudstaden och de står i fokus i denna nya bok. Om jag räknat rätt namnger författaren hela femtiosex yrkesmän inom denna sfär – kvinnor gjorde sig förstås icke besvär. Av dessa bar tre det Fredmanska namnet, nämligen utöver Jean även fadern Andreas och den yngre brodern Carl. Familjen ägnas bortåt tjugofem sidor, en knapp tiondel av boken. Och det är förstås detta avsnitt som är mest intressant för vår del. Här skildras Jeans uppgång och fall och hur ett stormigt äktenskap och utdragna rättegångsprocesser karaktäriserade hans senare år. 1752 blev han uppsagd från uppdraget som urmakare vid Riddarholmskyrkan, 1757 vid Storkyrkan. Sysslan som hovurmakare tvangs han lämna 1758.

Med denna dystra historia av förfall och undergång i minnet är det angeläget att

konstatera att Fredman uppenbarligen en gång hade varit en mycket skicklig yrkesman. Boken är illustrerad med bilder av både ett golvur och en bordspendyl av hans hand. Han avled femtiofyra år gammal och fick en enkel grav på Adolf Fredriks kyrkogård. För att ändå söka återupprätta Fredmans eftermäle som en kompetent horolog – ja, det heter så – lät det nuvarande Stockholms Urmakare Ämbete 200 år efter hans död resa en stor gravsten till hans minne.

Läsaren får inledningsvis en ganska bred redovisning av frihetstidens karaktärsdrag i fråga om näringsliv och konsthantverk, hallrätter och andra myndigheter liksom myntenheter och penningvärden. Härutöver lämnas också ett antal grundfakta om befolkning och stadsdelar i den tidens huvudstad samt om dess kommunikationer och storbränder. Dessa avsnitt upptar en knapp fjärdedel av boken och utgör i själva verket en mycket nyttig introduktion till den värld som den unge Carl Michael verkade i. Möjligen hade man velat se ett avslutande personregister. Som man förstår förutsätter ett verk av detta slag intensiva besök och studier av sin författare, framför allt väl i Stockholms stadsarkiv. I förlagsreklamen presenteras Bo J. Ronnerstam som en civilingenjör från Danderyd vilken under fyrtio år samlat kunskaper om antikurmakeriet och som redan tidigare givit ut böcker i detta ämne. Nog vore det här landet bra mycket fattigare utan sina entusiaster!

Boken har försetts med ett mycket påkostat tryck och bjuder på ett antal välvalda illustrationer – inte minst i färg. Något förvånande förekommer dock Bellmans namn mycket sparsamt. En banal reflektion författaren gör är att det är skaldens skuld att Fredman gått till eftervärlden som en nedsupen stackare. Visst är det så – annars vore ju Fredmans namn för länge sedan bortglömt. Men så tillfogar Ronnerstam en fundering att skalden skulle ha projicerat sina egna alkoholproblem på den då redan bortgångne Fredman. Den tanken förefaller mig trots allt, ska vi säga, en aning överdriven.

Bo G. Hall

*Fredmansur från 1740-talet.
Stockholms stadsmuseum.*

*En enkel grönglaserad kakelugn i den bostad som Bellman
hyrde i huset i Urvädersgränd 3 åren 1770–1774.*

Efter en afton i sus och visst dus

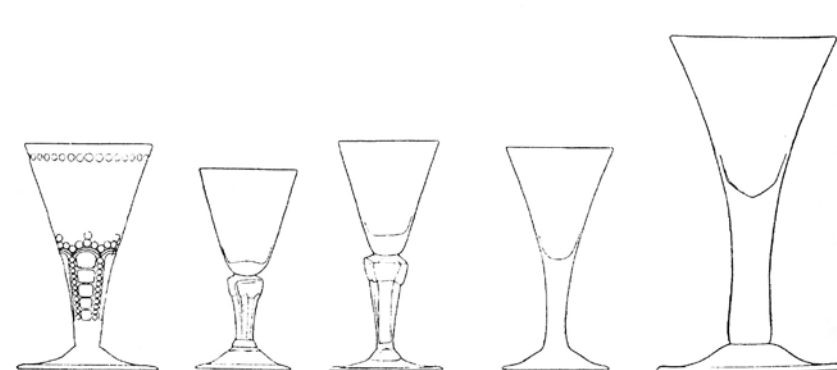

S*anguisorba minor*, pimpinellan – visst minns vi den än? Vi som fick vara med om en underbart annorlunda stund i den bästa av Bellmanska omgivningar – Urvädersgränd 3, på vinden, där skalden under några år på 1770-talet hyrde två rum.

Där samlades en skara vetgiriga Bellmanssällskapsmedlemmar för att andligen och lekamligen låta sig trakteras med de mest kulturella av alla fluider: ölsorter, vin och spritvarianter nämnda i Bellmans diktning, allt under spirituell och dessutom vetenskaplig ledning av vår styrelses medlemmar *Carina Burman*, som talade om öl på Bellmans tid, och *Henrik Mickos*, kemist och dryckesexpert.

Tio (10) glas – de flesta små faktiskt – stod framför var och en av oss. Glasen och småningom också vi var ihällda smakprov på allt från citronsnaps till huile de Venus, Venusolja (jo, det är sant!), bischoff, äkta mandelmjolk, enkelt och dubbelt öl, allt iordningställt av Henrik Mickos. Dessutom var vi med om ett professionellt utfört blindtest på rött vin med och utan pimpinella. Testprotokoll fylldes i och avlästes av herr forskaren Mickos. Rätt eller fel? Kan man smaka den vinförbättrande egenskap som pimpinellan tillskrevs under Bellmans tid? Eller var dagens röda vin av alltför god kvalitet för att egentligen kunna ”förbättras” i nuvarande skick? Det var svårt att avgöra. (Jag missade förstås.)

Vi konfronterades med barndomens fasa ölsupa – den var precis lika hemsk nu

som då. En sån idé att förstöra två var för sig utmärkta drycker genom att hålla ihop dem! Och värma... Uppenbarligen kunde den hjälpa vid barnafödande – Carl Michael hade, tror jag, erfarenhet av detta. Läs ”Barnsängsepisteln” FE 43 igen! Men mandelmjölken var absolut utsökt. Och att välja mellan det enkla och det dubbla ölet var lätt. Dubbelt öl i framtiden för min del.

Herr Lambertsson – inlånad från Par Bricole (som äger huset), kock och expert på ”gammal mat” - lät oss provsmaka 1700-talets tilltugg i form av en påtagligt salt sill på maltbröd, moderniteten (fin)hackat kött – för dagen på små spett – och så ett päron kokt med bl.a. senapskorn om jag minns rätt, med en klick äppelgelé. Allt detta också en upplevelse i sig, följd av viss tacksamhet gentemot dagens kök.

Vad beträffar Venusoljans effekt törs jag inte uttala mig (en privatsak misstänker jag), däremot märktes pimpinellans ”blodförbättrande” inverkan då vi, när allt var utsupet, skildes åt under muntert sorl.

Sanguisorba minor!

*Eder utsända Ormsalterska Cecilia Wijnblad
söndagen den 26 oktober i nådens år 2013*

1700-talsglasen ovan från Kungsholms glasbruk hade givetvis varit mer stilenliga än dagens plastmuggar.

*Carina Burman inte bara
talade om öl på Bellmans tid.*

*Ulf Lambertsson presenterade 1700-
talsmaten – salt sill på mörkt malt-
bröd, spett med hackat kött, päron
med senapsfrön och äppelgelé.*

*Pimpinella finns av flera slag – här
den rätta för smakförbättring av vin.
Svår att odla på balkongen, berättade
Henrik Mickos.*

*Skåder glaset om på
bordenom . . .
Pimpinellatest för
vetenskapens skull.*

Foto: Tommy Grünbaum

SÅ MÖTTE JAG BELLMAN

av Björn Barlach

Som preses i Sällskapet Bellmans Minne stöter jag numera på honom rätt ofta. Mitt första möte däremot, påtagligt och konkret, hände sig för ett femtiotal år sedan och då mest av en slump. Ett annat sammanträffande får betraktas som mer subtilt och något svårare att beskriva.

Ställd inför uppgiften att åstadkomma en 2-betygsuppsats i litteraturhistoria (eller med dagens terminologi 60 högskolepoäng i litteraturvetenskap) blev jag tilldelad ämnet *Bacchi Tempel öppnadt vid en Hieltes död*, det vill säga Bellmans bokliga debut. Jag undrade då, och gör så fortfarande, hur många som kommit igenom hela verket. Ändlösa rader av visserligen spänstiga alexandriner med omväxlande manliga och kvinnliga rim släpar sig fram över ett hundratal tättskrivna sidor. Många naturscenerier i tidens högravande fransk-klassiska stil. Ett stort antal ovidkommande händelseförlopp: ett eller annat skeppsbrott, några jägares framfart i skogen, bondens trägna arbete ute på fälten. Mastigt och tungt att ta sig igenom, inte bara, tror jag, för en ung student.

Så plötsligt dyker lustfyllt roliga burleskerier upp och någon form av ramhandling kan efter långt om länge börja anas. En armada bemannad av en hopar höggredigt berusade trashankar på väg ut från Stockholms trånga, illaluktande gränder når efter en strapatsrik seglats ett pastoralt, idylliskt skenlandskap där kråkorna i Djurgårdens ekar samsas med mandelträdens mer exotiska papegojor. Det är urnan med askan av den store hjälten, fader Movitz, som ska gravsättas i vingudens för ändamålet öppnade tempel. I parentationen får vi följa hans hjältedater. När han vid ett tillfälle råkat hugga huvudet av en motståndare, vad gör han? "... Jo, han fick honom in i hast / till Åkerblomskans disk och smeta huvet fast, / slog valnötsskåpet opp, och dörrarna på gavel / göt olja i hans sår, förband hans länd och navel." Och när så urnan ska sänkas i graven, ger den gravida Ulla Winblad till ett födsloskri för att strax sätta en ny liten Movitz till världen.

Femte delen av Bellmansällskapets standardupplaga av Carl Michael Bellmans skrifter, den som behandlar *Bacchi Tempel*, har en omfångsrik notapparat. Utan den hade mitt specimen säkert inte blivit av, än mindre gått igenom. Men när tragglandet var över och uppsatsen godkänd, hade ett stort intresse väckts. Så numera

*Movitz-Bacchus med templet i bakgrunden.
Kopparstick av Elias Martin 1783.*

och under något halvsekel, har jag betydligt fördjupat mitt kunnande om både Bellman själv, hans backanaliska tempel och vad han därmed ville åstadkomma. Med de franskklassiska stildragen, tillfogade i en femte version och först inför verkets utgivning, ville han nog visa sig minst lika duktig som Creutz och grabbarna, alltså väl lämpad för tidens stora litterära projekt, Svenska Akademien. Men det centrala skeendet, kalkerat bland annat på den grekisk-antika Dionysoskulten, där vinets och fruktbarhetens gud årligen, vårligen återuppstår och som nu leder fram även till Movitz reinkarnation, det är en i litteraturhistorien helt unik skapelse. Och av min rätt mediokra uppsats blev det med tiden ett längre föredrag som jag vid flera tillfällen haft nöjet att framföra.

BACCHI T E M P E L,

ÖPNADT

VID

EN HIELTES DÖD.

*Cum tam Venus --- quam Bacchus prost in urbe
Cur insignis suum, non habet alma Venus.*
OVEN.

STOCKHOLM,

TRYKT I KONGL. TRYCKERIET.

M.DCC.LXXXIII.

Titelsida till 1793 års tryck av Bacchi Tempel.

Ett helt annat något senare möte har roat mig minst lika mycket. Under såväl min yrkeskarriär (textförfattarens) som privat har jag ägnat en stor del av min tillvaro åt att skriva rimmad vers. Vad som då kan slå mig när jag bläddrar bland Bellmans epistlar och sånger, är att jag tycker mig möta en sorts arbetsmetodik hos skalden, som jag väl känner igen från mycket av mitt eget skrivande, men som jag inte vet om den alls har uppmärksammats. Kanske är den rent av så vanlig hos rimmande diktare att den helt enkelt tas för självklar. Här ett nästan övertydligt exempel ur egen fatatur. Författaren hittar en första rad att känna sig någorlunda nöjd med, säg "Musik ska byggas utav glädje". I brist på bättre fortsättning lyckas han vända öppningsraden till en s.k. kiasm: "Av glädje bygger man musik." Diktens tredje rad, liksom dess fjärde, kommer nu helt att styras av tillgången på rim. I det här fallet blev det sålunda: "Musik, det får ni ändå medge, / gör glädjen ännu mera glädjerik."

Samma till synes rätt okomplicerade arbetssätt tycker jag mig finna hos Bellman. Många tydliga exempel återfinns (bland många andra) i epistel 34, den om när elden var lös i Kolmätargränd. För att välja ett ur högen: "Niklas torn som röda gulle' / blänker i den mörka natt; / I en hövålm på en skulle / slåss två kärngar om en skatt;" Min tro är att skalden, nöjd med beskrivningen av lågornas blänk i Storkyrkans koppartorn, i de följande två raderna fått idén till både höskullen och föremålet för gummornas slagsmål först efter att en stund ha fått välja och vraka mellan användbara rimord på *gulle'* i första raden och *natt* i den andra. I handskrifter och flera tryckta upplagor är det dessutom en *tratt* som trätan gäller, vilket ännu mer stärker förmodan att rimmet, inte innehållet, ibland är viktigast.s

Det brukar sägas att det impressionistiska anslaget i Bellmans diktning ger intryck av improvisation. Och för att citera Bellmanforskningens finländske nestor, professor Lars Huldén: "Bellman var en ordmålare av rang, en ögonblickets observatör, känslig för stämningar och nyanser. Man kan påstå att han var impressionist, att han verbalt använde färg, ljus, kontrast och rörelse för att förmedla sina intryck." Naturligtvis håller jag odelat med och vågar samtidigt påstå att ögonblicksbildernas snabba kast ofta är de tillgängliga rimordens förtjänst.

I prosans och den orimmade diktens berättarvärld är det självklart författaren som planerar verkets innehåll och skeende. I rimmarens värld däremot, förekommer att de ljudlika radslutens sökprocess får hjälpa till att styra. Ett dylikt arbetssätt förringar förstås inte Bellmans storhet. Om hans metodiska strävan efter eleganta rim gav en extra skjuts åt hans överdådiga associationsförmåga, desto bättre.

Impressionist – jovisst!

Medlemsavgifter 2014

Ordinarie medlem: 250 kr/år Familjemedlemskap: 350 kr/år

Juniormedlem: 100 kr/år upp till 25 års ålder pg: 45 19 50-0

Hvad Behagas?, Bellmanssällskapets medlemsblad, utkommer med 3-4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Anita Ankarcrona. Redaktör: Catharina Grünbaum

Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Mowys Byrå. ISSN 1104-4683.